

**JOQARI HA'M ORTA ARNAWLI BILIMLENDIRIW
MINISTRILIGI
BERDAQ ATINDAG'I QARAQALPAQ MA'MLEKETLIK
UNIVERSITETI
TEXNIKA FAKULTETI
IMARAT HA'M SOORUJENIELER QURILISI KAFEDRASI
3-IMARAT HA'M INSHAATLAR QURILISI QA'NIGELIGI
QURILIS MEXANIKASI PA'NINEN
ESAPLAW-GRAFIKALIQ JUMISI**

**Tema: KO'P ARALIQLI STATIKALIQ ANIQ SHARNIRLI
BALKALARDI ESAPLAW**

ORINLAG'AN:

ORAZBAEV S

QABILLAG'AN:

ALLAMBERGENOV A

NO'KIS-2016

Ko'p aralıqlı statikalıq anıq sharnirli balkalar qozg'almas sırtqı ju'kler ta'sirine to'mendegi ta'rtipte esaplanadı:

1. ko'p aralıqlı statikalıq anıq balkadag'ı sharnirler sanı formula ja'rdeminde tekseriledi h'a'm olardin' jaylasıwı kinematikalıq analizlenedi;

2. balka bo'limlerinin' o'z-ara baylanısı, qabatlar sxeması qurılıp, tiykarg'ı, ja'rdemshi h'a'm aspa balkalar belgilenedi;

3. esaplaw, tayanış reaksiyaların anıqlaw, iyildiriwshi moment h'a'm kese ku'sh epyuraların qurıw aspa balkadan baslanadı;

4. tiykarg'ı h'a'm ja'rdemshi balkalar ushın iyildiriwshi moment h'a'm kese ku'sh epyuraların sızıwda og'an qoyılğ'an sırtqı ju'kler qatarında, onın' ushlarına tayang'an aspa balkalardin' tayanış reaksiyaları kerı bag'ıtta esapqa alınadı;

5. tiykarg'ı, ja'rdemshi h'a'm aspa balkalardin' iyildiriwshi moment h'a'm kese ku'sh epyuraları sızılğ'annan keyin olar bir koordinatalar sistemasına keltirilip, ko'p aralıqlı balka ushın ulıwma iyildiriwshi moment, kese ku'sh epyuraları qurıladı h'a'm tekseriledi.

Esaptın' beriliwi: 1.1a-su'wrette ko'rsetilgen qozg'almas sırtqı ju'kler ta'sirindegi ko'p aralıqlı anıq sharnirli balka ushın iyildiriwshi moment h'a'm kese ku'sh epyuraları qurılsın.

Sheshiliwi:

1) *1.1a– su'wrette berilgen balkanı kinematikalıq analizlew.*

To'mendegi formula ja'rdeminde balkadag'ı sharnirler sanın anıqlaymaz

$$Sh = S_t - 3 = 6 - 3 = 3$$

Ko'p aralıqlı balkada 3 dana sharnir bolıp, olar sharnirlerdi jaylastırıw qag'ıydasına muwapıq qoyılğ'an. Demek, ko'p aralıqlı sharnirli balka geometriyalıq o'zgermes bolıp, statikalıq anıq eken.

2) *Balka elementlerinin' o'z-ara baylanısının' qabatlar sxeması 1.1,b-su'wrette ko'rsetilgen bolıp, onda tiykarg'ı, ja'rdemshi h'a'm aspa balkalar belgilep ko'rsetilgen.*

3) *Joqarıda ko'rsetip o'tkenimizdey esaplaw aspa Sh_1, Sh_2 balkadan baslanadı.* Da'slep balkanın' tayanış reaksiyaların anıqlaymız (1.1.v – su'wret):

$$\sum M_{Sh_1} = -R_{Sh_1} \cdot 3 + q \cdot 3 \cdot 1,5 = 0, \text{ bunda } R_{Sh_1} = \frac{q \cdot 3 \cdot 1,5}{3} = 3kN;$$

$$\sum M_{Sh_2} = R_{Sh_2} \cdot 3 - q \cdot 3 \cdot 1,5 = 0, \text{ bunda } R_{Sh_2} = \frac{q \cdot 3 \cdot 1,5}{3} = 3kN.$$

Tekseriw: $\sum Y = R_{Sh_1} + R_{Sh_2} - q \cdot 3 = 3 + 3 - 2 \cdot 3 = 0.$

Demek, tayanış reaksiyaları durıs anıqlang'an. A'piwayı kesimler usılınan paydalanıp, M_x, Q_x ishki ku'shlerin anıqlaw:

$$M_{x_1} = R_{Sh_1} \cdot x_1 - q \frac{x_1^2}{2} = 3 \cdot x_1 - 2 \frac{x_1^2}{2};$$

$$Q_{x_1} = R_{Sh_1} - q \cdot x_1 = 3 - 2 \cdot x_1;$$

$$0 \leq x_1 \leq 3m \quad \text{aralığı'nda o'zgeredi.}$$

Eger $x_1 = 0$ bolsa: $M_{x_1} = 0; Q_{x_1} = 3 - 2 \cdot 0 = 3kN;$

$$x_1 = 1,5m \text{ bolsa: } M_{x_1} = 3 \cdot 1,5 - \frac{2}{2} \cdot 1,5^2 = 2,25kNm;$$

$$Q_{x_1} = 3 - 2 \cdot 1,5 = 0;$$

$$x_1 = 3m \text{ bolsa: } M_{x_1} = 0; \quad Q_{x_1} = 3 - 2 \cdot 3 = -3kN.$$

Bul ordinatalar tiykarında M_x h'a'm Q_x epyuraları sızıladı. İyildiriwshi moment epyurası parabola nızamı menen o'zgeredi (1.1.v – su'wret).

4) *Ja'rdemshi Sh₃ E balkasın esaplaw.* Balkanın' tayanış reaksiyaların anıqlaymız(1.1.g–su'wret):

$$\sum M_{Sh_3} = -R_E \cdot 6 + P_2 \cdot (3 + 6) + q \cdot 6 \cdot 3 = 0, \text{ bunnan } R_E = \frac{8 \cdot 9 + 4 \cdot 6 \cdot 3}{6} = 24kN;$$

$$\sum M_E = R_{Sh_3} \cdot 6 + P_2 \cdot 3 - q \cdot 6 \cdot 3 = 0, \quad \text{bunnan } R_{Sh_3} = \frac{4 \cdot 6 \cdot 3 - 8 \cdot 3}{6} = 8kN.$$

$$\text{Tekseriw: } R_{Sh_3} + R_E - q \cdot 6 - P_2 = 8 + 24 - 4 \cdot 6 - 8 = 0.$$

Balkanı aralıqlarg'a bo'lip, M_x h'a'm Q_x ushın ten'lemeler du'zemiz.

Birinshi aralıq: $0 \leq x_1 \leq 6m.$

$$M_{x_1} = R_{Sh_3} \cdot x_1 - q \frac{x_1^2}{2} = 8 \cdot x_1 - \frac{4}{2} x_1^2;$$

$$Q_{x_1} = R_{Sh_3} - q \cdot x_1 = 8 - 4x_1;$$

$$\text{Eger } x_1 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_1} = 0; \quad Q_{x_1} = 8 - 4 \cdot 0 = 8kN.$$

$$x_1 = 3 \text{ bolsa: } M_{x_1} = 8 \cdot 3 - 4 \cdot \frac{3^2}{2} = 6kNm.$$

$$x_1 = 6m \text{ bolsa: } M_{x_1} = 8 \cdot 6 - 4 \cdot \frac{6^2}{2} = -24kNm;$$

$$Q_{x_1} = 8 - 4 \cdot 6 = -16kN.$$

İyildiriwshi moment ten'lemesi ekinshi da'rejeli bolg'anlıg'ı sebepli, onın' epyurası parabola nızamı boyınsha o'zgeredi. Maksimal iyildiriwshi momentlerdin' ma'nisin anıqlaw ushın iyildiriwshi moment ten'lemesinen x boyınsha bir ma'rte tuwındı alamız, yamasa kese ku'sh ten'lemesin nolge ten'leyimiz, Juravskiy teoremasına muwapıq:

$$Q_{x_1} = \frac{dM_x}{dx};$$

$$x_1 = \frac{R_{Sh_3}}{q}, \quad \text{bunnan } x_1 = \frac{8}{4} = 2m.$$

Demek, maksimal iyildiriwshi momenttin' ma'nisi balkanın' shep tayanışında 2m aralıqtag'ı kesimde ju'zege keledi h'a'm onın' ma'nisi to'mendegishe anıqlanadı:

$$M_{\max} = R_{Sh_3} \cdot x_1 - q \frac{x_1^2}{2} = 8 \cdot 2 - 4 \frac{2^2}{2} = 8kNm.$$

Ekinshi aralıq:

$$0 \leq x_2 \leq 3m.$$
$$M_{x_2} = -R_{Sh_2} \cdot x_2 = -8 \cdot x_2; \quad Q_{x_2} = P_2 = 8kN.$$

$$\text{Eger } x_2 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_2} = 0.$$

$$x_2 = 3m \text{ bolsa: } M_{x_2} = -8 \cdot 3 = -24kNm.$$

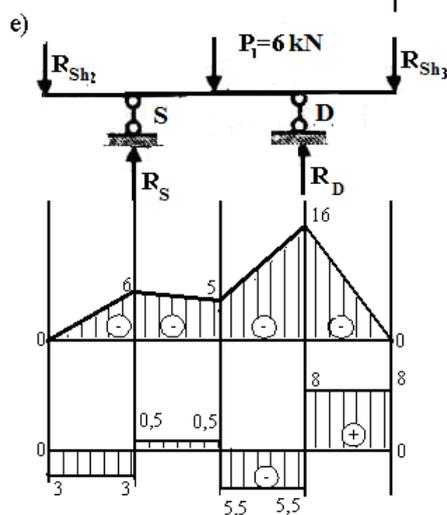
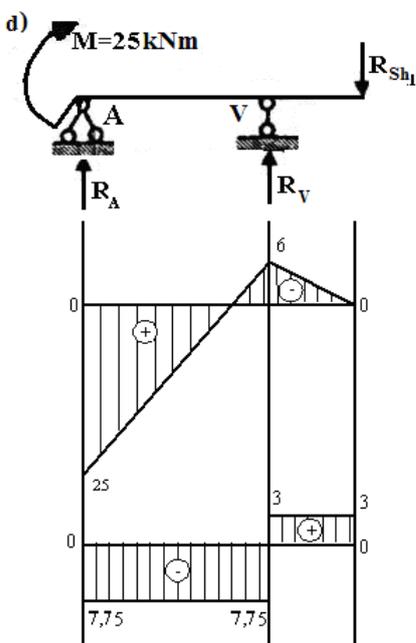
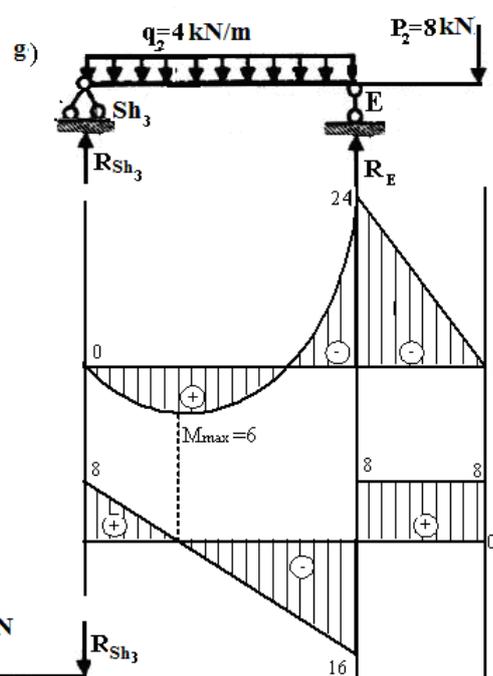
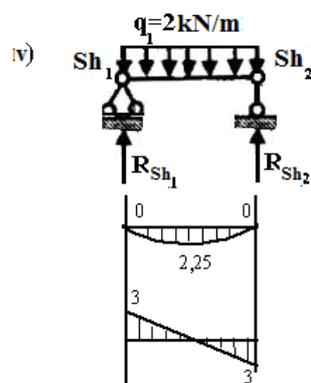
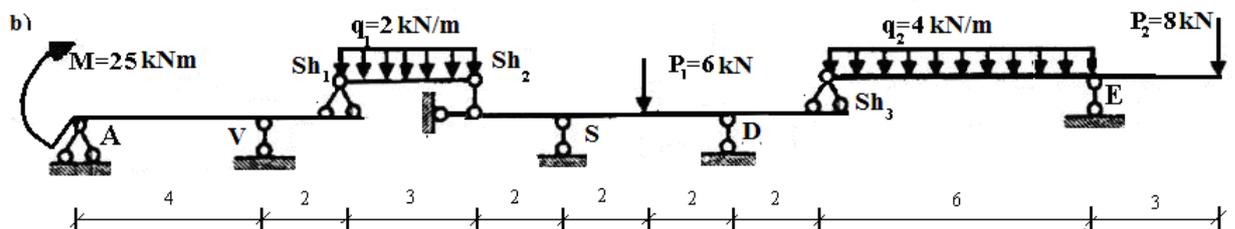
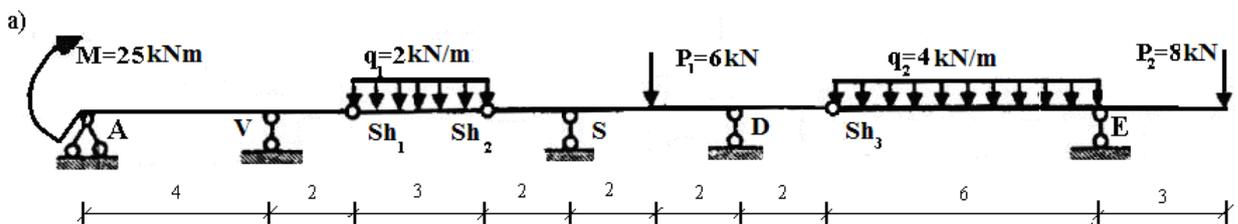
Toplang'an ma'nisler tiykarında M_x h'a'm Q_x epyuralarin sızamız
(1.1.g – su'wret).

5) *Tiykarg'i AVSh₁ balkanı esaplaw.* Bul balkag'a Sh₁ sharnirine tayang'an Sh₁Sh₂ aspa balkanın' ta'siri R_{Sh1} reaksiya ku'shi kerı bag'ıtta qoyılıp, R_A h'a'm R_V tayanish reaksiyaların anıqlaymız. Son'ınan M_x h'a'm Q_x epyuralarin sızamız
(1.1.d – su'wret).

$$\sum M_A = R_{Sh_1} \cdot 6 + M - R_V \cdot 4 = 0, \text{ bunnan } R_V = \frac{M + R_{Sh_1} \cdot 6}{4} = 10,75kN.$$

$$\sum M_V = R_{Sh_1} \cdot 2 + M + R_A \cdot 4 = 0, \text{ bunnan } R_A = \frac{-M - R_{Sh_1} \cdot 2}{4} = -7,75kN.$$

$$\text{Tekseriw: } \sum Y = R_V + R_A - R_{Sh_1} = 10,75 - 7,75 - 3 = 0.$$

1.1 – su'wret

Birinshi araliq ($0 \leq x_1 \leq 2\text{m}$) ushın M_x h'a'm Q_x ten'lemelerin du'zip, olardın' ordinataların anıqlaymız:

$$M_{x_1} = M - R_A \cdot x_1;$$

$$R_A - Q_{x_1} = 0; \quad Q_{x_1} = R_A = -7,75kN.$$

$$\text{Eger } x_1 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_1} = 25kNm;$$

$$x_1 = 4m \text{ bolsa } M_{x_1} = 25 + (-7,75) \cdot 4 = -6kNm.$$

Ekkinshi aralıq: $0 \leq x_2 \leq 2m$.

$$M = -R_{Sh_1} \cdot x_2;$$

$$Q = R_{Sh_1} = 3kN.$$

$$\text{Eger } x_2 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_2} = 0;$$

$$x_2 = 2m \text{ bolsa: } M_{x_2} = -6kNm.$$

Anıqlang'an shamalar tiykarında M_x h'a'm Q_x epyuraların sızamız (1.1.d – su'wret).

6) *Tiykarg'ı Sh₂SDSh₃ balkasın esaplav.* Bul balkag'a Sh₂ sharnirine tayang'an Sh₁Sh₂ aspa balkanın' ta'sirin kerı bag'ıttag'ı R_{Sh₂} reaksiyası arqalı h'a'm Sh₃ sharnirine tayang'an Sh₃E ja'rdemshi balkanın' ta'sirin R_{Sh₃} reaksiyası menen kerı bag'ıtta almasırtıp, da'slep R_D h'a'm R_S tayanış reaksiyaların anıqlaymız:

$$\sum M_S = -R_D \cdot 4 + R_{Sh_3} \cdot 6 + P \cdot 2 - R_{Sh_2} \cdot 2 = 0; \text{ bunnan}$$

$$R_D = \frac{P \cdot 2 - R_{Sh_2} \cdot 2 + R_{Sh_3} \cdot 6}{4} = \frac{6 \cdot 2 + 8 \cdot 6 - 3 \cdot 2}{4} = 13,5kN.$$

$$\sum M_D = R_S \cdot 4 + R_{Sh_3} \cdot 2 - P \cdot 2 - R_{Sh_2} \cdot 6 = 0;$$

$$\text{bunnan } R_S = \frac{3 \cdot 6 + 6 \cdot 2 - 8 \cdot 2}{4} = 3,5kN; \quad R_S = 3,5kN.$$

$$\text{Tekseriw: } \sum Y_i = R_S + R_D - R_{Sh_2} - R_{Sh_3} - P_1 = 3,5 + 13,5 - 3 - 8 - 6 = 0.$$

Balkanı aralıqlarg'a bo'lip, M_x h'a'm Q_x ushın ten'lemeler du'zemiz (1.1.e – su'wret).

Birinshi aralıq: $0 \leq x_1 \leq 2m$.

$$M_{x_1} = -R_{Sh_2} \cdot x_1 = -3 \cdot x_1;$$

$$Q_{x_1} = -R_{Sh_2} = -3kN;$$

$$\text{Eger } x_1 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_1} = 0;$$

$$x_1 = 2m \text{ bolsa: } M_{x_1} = -3 \cdot 2 = -6kNm.$$

Ekkinshi aralıq: $0 \leq x_2 \leq 2m$.

$$M_{x_2} = -R_{Sh_2} (2 + x_2) + R_S \cdot x_2;$$

$$Q_{x_2} = -R_{Sh_2} + R_S = -3 + 3,5 = 0,5kN.$$

$$\text{Eger } x_2 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_2} = -6kNm;$$

$$x_2 = 2m \text{ bolsa: } M_{x_2} = -3 \cdot (2 + 2) + 3,5 \cdot 2 = -5kNm.$$

U'shinshi aralıq: $0 \leq x_3 \leq 2m$.

$$M_{x_3} = -R_{Sh_3} \cdot x_3; \quad Q_{x_3} = R_{Sh_3} = 8kN;$$

$$\text{Eger } x_3 = 0 \text{ bolsa: } M_{x_3} = 0;$$

$$x_3 = 2m \text{ bolsa: } M_{x_3} = -8 \cdot 2 = -16kNm.$$

To'rtinchi aralıq: $0 \leq x_4 \leq 2m$.

$$M_{x_4} = -R_{Sh_2}(4 + x_4) + R_S(2 + x_4) - P_1 \cdot x_4;$$

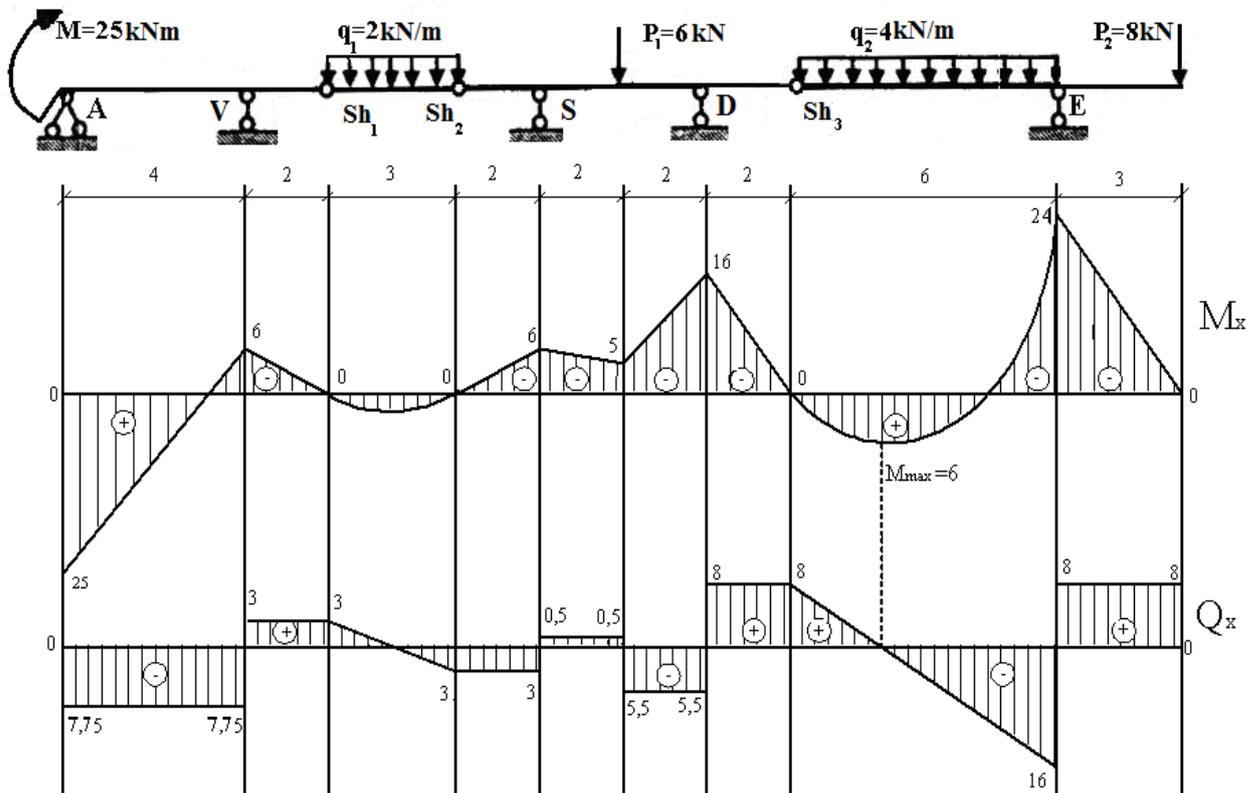
$$Q_{x_4} = -R_{Sh_2} + R_S - P_S = -3 + 3,5 - 6 = -5,5kN.$$

Eger $x_4 = 0$ bolsa: $M_{x_4} = -5kNm$,

$$x_4 = 2m \text{ bolsa: } M_{x_4} = -3 \cdot 6 + 3,5 \cdot 4 - 6 \cdot 2 = -16kNm.$$

Anıqlang'an shamalar tiykarında M_x h'a'm Q_x epyuralarin sızamız (1.1,e – su'wret).

7) Aspa, ja'rdemshi h'a'm tiykarig'ı balkalar ushın sızılq'an M_x h'a'm Q_x epyuralarin bir koordinatalar sistemasına keltirip, ko'p aralıqlı balkanın' iyiwshi moment (M) h'a'm kese ku'sh (Q) epyuralarin quramız. Bul epyuralar 1.2-su'wrette ko'rsetilgen.

1.2-su'wret